

Grå ekonomi

Problem och bekämpning 2012

Iiro Koljonen

Examensarbete för tradenomexamen
Utbildningsprogrammet för företagsekonomi
Åbo 2012

EXAMENSARBETE

Författare: Iiro Koljonen

Utbildningsprogram och ort: Företagsekonomi, Åbo

Inriktning/alternativ/Fördjupning: Redovisning

Handledare: Heli Nyberg

Titel: Grå ekonomi – Problem och bekämpning 2012

Datum 2.4.2012

Sidantal 37

Bilagor 1

Sammanfattning

Syftet med detta examensarbete är att utreda vad grå ekonomi är och hurdana åtgärder har tagits i Finland för att bekämpa problemet under de senaste åren. Vad säger lagen om grå ekonomi och vad privatpersoner kan göra för att bekämpa grå ekonomi? Till syftet hör även att utreda vilka åsikter, tankar och erfarenheter ett antal privatpersoner har om grå ekonomi samt bekämpningen av den.

Teoridelen behandlar finländsk lagstiftning om ekonomisk verksamhet samt grå ekonomi. Grå ekonomi behandlas allmänt med en fördjupning på byggnadsbranschen samt inkvarterings- och kosthållsbranschen. I teorin beskrivs grå ekonomi med aktuella artiklar och exempel. Den empiriska delen gjordes med en kvalitativ metod för att få en djupare syn på ämnet samt för att utreda respondenternas erfarenheter och åsikter. Själva undersökningen gjordes med hjälp av tre intervjuer.

Undersökningen visade att grå ekonomi är ett större problem än respondenterna hade tänkt och att de trots bekämpning finns problem speciellt i privatbyggande och frisörsbranschen.

Språk: Svenska

Nyckelord: Grå ekonomi, bekämpning av grå

ekonomi

OPINNÄYTETYÖ

Tekijä: Iiro Koljonen

Koulutusohjelma ja paikkakunta: Liiketalous, Turku

Suuntautumisvaihtoehto/Syventävät opinnot: Laskentatoimi

Ohjaajat: Heli Nyberg

Nimike: Harmaa talous – Ongelmat ja torjunta 2012

Päivämäärä 2.4.2012

Sivumäärä 37

Liitteet 1

Tiivistelmä

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, mitä harmaa talous on ja millaisia toimia sen torjumiseksi on otettu käyttöön Suomessa viime vuosina. Työssä otetaan selvää siitä, mitä laki sanoo harmaasta taloudesta ja mitä yksityishenkilöt voivat tehdä harmaan talouden torjumiseksi. Tarkoituksena on myös selvittää, millaisia ajatuksia, kokemuksia ja mielipiteitä muutamalla yksityishenkilöllä on harmaasta taloudesta sekä sen torjumisesta.

Teoriaosuus käsittelee taloudellista toimintaa koskevaa lainsäädäntöä Suomessa sekä harmaata taloutta. Harmaa talous käsitellään yleisesti, jonka jälkeen syvennyttään rakennusalaan ja majoitus- ja ravitsemusalaan. Teoriaosassa harmaa talous kuvataan ajankohtaisten kirjoitusten ja esimerkkien avulla. Empiirinen osuus on tehty kvalitatiivisella menetelmällä, jotta ilmiöstä saataisiin laajempi näkökulma ja saataisiin selvitettyä yksityishenkilöiden kokemukset ja mielipiteet. Tutkimus toteutettiin kolmen haastattelun avulla.

Tutkimus osoittaa, että harmaa talous on laajempi ongelma kuin vastaajat olivat ajatelleet. Ilmeni myös, että erityisesti yksityisessä rakentamisessa sekä kampaamoalalla on ongelmia torjunnasta huolimatta.

Kieli: Ruotsi
torjunta

Avainsanat: Harmaa talous, harmaan talouden

BACHELOR'S THESIS

Author: Iiro Koljonen

Degree Programme: Business Administration, Turku

Specialization: Accounting

Supervisors: Heli Nyberg

Title: Grey economy – Problems and prevention in 2012

Date 2.4.2012

Number of pages 37

Appendices 1

Summary

The purpose of this bachelor's thesis is to study what grey economy is and what actions have been taken in Finland to solve the problem in recent years, as well as what the law says about grey economy and what individuals can do to prevent grey economy. The purpose is also to investigate a few individuals' opinions, thoughts and experiences about grey economy and the fight against it.

The theoretical part of the thesis deals with the Finnish legislation about economic activity and grey economy. Grey economy is first dealt with generally, and then studied in more detail in the construction industry and hotel and catering industry. Grey economy is described with examples and recent articles in the theoretical part. The empirical part was done with a qualitative method to get a deeper view of the subject and to explore respondents' experiences and opinions. The actual survey consists of three interviews.

The investigation shows that grey economy is a bigger problem than the respondents had thought. It also shows that despite actions taken against grey economy, there are still problems especially in the private construction and hairdressing industries.

Language: Swedish

Key words: Grey economy, prevention of grey economy

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
1.1	Syfte.....	1
1.2	Forskningsfrågor.....	2
1.3	Avgränsningar.....	2
1.4	Teori.....	2
2	Lagstiftning.....	3
2.1	Bokföringslagen.....	3
2.2	Inkomstskattelagen.....	4
2.3	Lag om beskattning av inkomst av näringsverksamhet.....	5
2.4	Mervärdesskattelag.....	5
2.5	Beställaransvarslagen.....	6
2.6	Strafflagen.....	7
2.6.1	Skattebedrägeri.....	7
2.6.2	Arbetspensionsförsäkringsavgiftsbedrägeri.....	8
2.6.3	Bokföringsbrott.....	9
2.7	Lagen om enheten för utredning av grå ekonomi.....	9
3	Grå ekonomi.....	10
3.1	Åtgärdsprogram för bekämpning av grå ekonomi.....	12
3.2	Oavlönat övertidsarbete.....	12
3.3	Grå Ekonomi – Svart framtid.....	13
4	Aktuellt på olika branscher.....	14
4.1	Byggnadsbranschen.....	14
4.1.1	Omvänd momsskyldighet.....	16
4.1.2	Skattenummer.....	16
4.1.3	Ändringar i beställaransvarslagen för byggbranschen.....	17
4.1.4	Artikel - Svartjobbet har flyttat till småhussektorn.....	18
4.2	Inkvarterings- och kosthållsbranschen.....	19
4.2.1	Typgodkända kassaapparater.....	19
4.2.2	Att betala lönerna på ett konto – hindra svarta löner.....	20
4.2.3	Case - Köttaffären Agali.....	21
4.3	Frisör- och skönhetsbranschen i korthet.....	22
5	Metod.....	23
6	Resultatredovisning.....	24
6.1	<i>”Män skor vet nog om att det finns”</i>	24
6.2	<i>”Ute och äta lunch. Fick inget kvitto.”</i>	26
6.3	<i>”Största nyttan skulle fås ifall alla skulle be efter kvitto”</i>	28
7	Analys.....	31

8	Slutdiskussion.....	33
	Källförteckning.....	35

Bilaga

1 Inledning

Kvittohandel, besök hos hemfrisör, svarta löner, oregistrerad försäljning, oavlönat övertidsarbete? Det finns många exempel på grå ekonomi och det går även att definiera på olika sätt men grundprincipen är alltid den samma. I den ekonomiska verksamheten försöker man kringgå skatter, betalningar och fuska på olika sätt för att få mera pengar. Misskötseln kan vara helt utan påföljder eller leda till betalningsskyldigheter. Den grå ekonomin orsakar årligen miljardförluster för det finska samhället (Finansministeriet, 2012, s. 2-3). Som exempel kan grå ekonomi vara företagsverksamhet där man ger felaktiga eller ofullständiga uppgifter till myndigheter eller att man ansöker om återbäring av ogrundad mervärdesskatt. Andra former av grå ekonomi är kvittohandel och betalning av svarta löner. (Skatteförvaltningen, 2011b).

Grå ekonomi har varit under det senaste året mycket aktuellt. Gamla lagar ändras och nya skrivs hela tiden för att utrota den grå ekonomin. Vem lider av grå ekonomin? Vad gör myndigheterna idag för att bekämpa ekonomisk brottslighet och grå ekonomi? Hurudana uppfattningar och erfarenheter har privatpersoner om grå ekonomi och bekämpningen?

1.1 Syfte

Syftet med detta examensarbete är att utreda vad grå ekonomi är och hurudana åtgärder har tagits i Finland för att bekämpa problemet under senaste åren. Vad lagen säger om grå ekonomi och vad privatpersoner kan göra för att bekämpa grå ekonomi. Till syftet hör även att utreda vilka åsikter, tankar och erfarenheter ett antal privatpersoner har om grå ekonomi samt bekämpningen av den.

1.2 Forskningsfrågor

Med problemformulering och arbetets syfte som grund, blev forskningsfrågorna följande:

- Vad säger lagen om grå ekonomi och ekonomisk brottslighet?
- Vad är grå ekonomi idag i olika branscher och hur bekämpas det?
- Vad säger privatpersoner om grå ekonomi och vad har de för erfarenheter?

1.3 Avgränsningar

I arbetet behandlas två branscher mera ingående och frisör- och skönhetsbranschen behandlas kort. Branscherna som är mera ingående är byggnadsbranschen samt inkvarterings- och kosthållsbranschen för att dessa branscher ger en bild av fenomenen som går att tillämpa på övriga branscher. Det vill säga samma fenomen syns i branscher som inte presenteras.

1.4 Teori

I den teoretiska referensramen lyfts först fram sammanfattade delar av Finlands lagstiftning som berör affärsverksamhet. Efter det definieras grå ekonomi och ämnet behandlas med hjälp av exempel och aktuella fall. Därefter går arbetet djupare in på byggnadsbranschen och hotell- och restaurangbranschen. Frisör- och skönhetsbranschen sammanfattas kort till sist. Arbetet går in på problem inom branscherna och hur det idag bekämpas. Teoridelens uppgift är att ge läsaren en klar bild över vad grå ekonomi är och hur den bekämpas. Ett mål med teorin är att den skall vara aktuell och att nya källor används.

I teorin används ordet myndigheterna och myndighet i olika situationer. Med myndighet menas samma definition som i Lag om offentlighet i myndigheternas verksamhet (21.5.1999/621). I lagen definieras myndighet som statliga förvaltningsmyndigheter, statliga inrättningar och ämbetsverk, domstolar, statens affärsverk, kommunala myndigheter, Finlands Bank och riksdagens ämbetsverk och inrättningar (Lag om offentlighet i myndigheternas verksamhet 21.5.1999/621 1 kap 4§).

2 Lagstiftning

Ekonomisk verksamhet påverkas direkt och indirekt av många olika lagar och förordningar. Eftersom det inte skrivits mycket om grå ekonomi i lagen kommer detta arbete att ta upp lagar som visar hur vissa skyldigheter inom ett företag skall skötas. Arbetet kommer att ta upp bokföringslagen 30.12.1997/1336, inkomstskattelagen 30.12.1992/1535, lagen om beskattning av inkomst av näringsverksamhet 24.6.1968/360, mervärdesskattelagen 30.12.1993/1501, lag om beställarens utredningsskyldighet och ansvar vid anlitande av utomstående arbetskraft 22.12.2006/1233 som i fortsättningen kallas beställaransvarslagen, strafflagen 19.12.1889/39 och lagen om enheten för utredning av grå ekonomi 21.12.2010/1207. Ur nämnda lagar finns nedan korta, sammanfattade stycken. Poängen är att läsaren ska få en bild över vad som skrivs i finska lagstiftningen om ekonomisk verksamhet. I senare kapitel där grå ekonomi behandlas närmare går det sedan lättare att förstå att lagen försummas i olika former av grå ekonomi.

2.1 Bokföringslagen

Enligt bokföringslagen (30.12.1997/1336 1 kap 1§) är alla som driver rörelse eller utövar yrke skyldiga att föra bok över denna verksamhet. Den bokföringsskyldige skall i sitt arbete iaktta god bokföringssed (30.12.1997/1336 1 kap 3§). I bokföringen skall noteras affärshändelser som utgifter, inkomster, finansiella transaktioner samt därtill hörande rättelse- och överföringsposter (30.12.1997/1336 2 kap 1§). Affärshändelserna skall bokföras på olika konton enligt art. För varje räkenskapsperiod skall den bokföringsskyldige ha en klar och tillräckligt specificerad förteckning över sina bokföringskonton, vilken redogör för kontonas innehåll. (Bokföringslag 30.12.1997/1336 2 kap 2§).

Enligt lagen skall affärshändelserna bokföras kronologiskt och systematiskt. Kontantbetalningar skall bokföras i sin ordning utan dröjsmål varje dag. (30.12.1997/1336 2 kap 4§). Varje affärshändelse i bokföringen skall grunda sig på en verifikation som är daterad och numrerad. Verifikationen skall även vara försedd med en notering om de konton som använts om de annars inte framgår av grund bokföringen eller annars är uppenbart på vilket sätt transaktionen har bokförts. Av en inkomstverifikation skall det framgå den överlåtna prestationen som företaget gett och av utgiftsverifikationen den mottagna produkten. Tidpunkten för prestationen bör vara möjligt att bevisa med hjälp av verifikation, dess bilaga eller på annat sätt. Ifall det inte erhålls någon verifikation till

grund för bokföring bör den bokföringsskyldige skriva en handling på behörigt sätt för att verifiera händelsen. Det är tillåtet att göra rättelseanteckningar i bokföringen utan särskild verifikation förutsatt att sambandet med rättelsen och ursprungliga bokföringen kan utan svårighet bekräftas. (Bokföringslag 30.12.1997/1336 2 kap 5§). Affärshändelserna skall bokföras så att det utan hinder skall gå att följa en bokföringspost från verifikation till grundbokföring och huvudbokföring samt därifrån till resultat- och balansräkningen (Bokföringslag 30.12.1997/1336 2 kap 6§).

2.2 Inkomstskattelagen

Enligt inkomstskattelagen skall det för förvärvsinkomst betalas skatt till staten, kommunen och församlingen. För kapitalinkomst skall betalas skatt till staten. För ett samfunds inkomster skall betalas skatt till staten, kommunen och församlingen (Inkomstskattelag 30.12.1992/1535 1 kap 1§). Med samfund avses staten och dess inrättningar, kommuner, religionssamfund, aktiebolag, andelslag, sparbanker, placeringsfonder och andra juridiska personer som är jämförbara med dessa (Inkomstskattelag 30.12.1992/1535 2 kap 3§).

Personer som under skatteåret varit bosatta i Finland samt finländska samfund är skyldiga att betala skatt enligt allmän skattskyldighet. Utländska samfund samt personer som inte varit bosatta i Finland skall betala skatt enligt begränsad skattskyldighet. Ifall ett utländskt företag eller en person som inte är bosatt i Finland har ett fast driftställe i landet för bedrivande av näringsverksamhet är ett sådant företag eller en sådan person skyldig att betala skatt för all inkomst, som hänför sig till detta driftställe. En skattskyldig, som endast delar av skatteåret varit bosatt i Finland, beskattas denna tid enligt allmän skattskyldighet och övriga tiden enligt begränsad skattskyldighet. (Inkomstskattelag 30.12.1992/1535 avdelning 2, 1 kap 9§). Om boende i Finland stadgas det att en person anses vara bosatt i Finland om personen har sitt stadigvarande bo och hemvist i landet eller om en person vistats här över sex månader i följd varvid temporär frånvaro inte anses orsaka uppehåll i vistelsen. Finska medborgare anses vara bosatta i landet fast det inte vistats här sex månader i följd. Då tre år förflutit från utgången av de år personen lämnade Finland och om personen inte under den tiden visat väsentlig anknytning till Finland anses personen inte vara bosatt i Finland. (Inkomstskattelag 30.12.1992/1535 avdelning 2, 1 kap 11§).

Till inkomst som förtjänats i Finland räknas bland annat inkomst av rörelse som bedrivits, yrke som utövats, löneinkomst från finska staten eller en finsk kommun. Till inkomst hör också inkomst av jord- och skogsbruk som har bedrivits här, inkomst av fastigheter som

finns i Finland, dividender, ränta på andelskapital och annan jämförbar inkomst från ett finskt samfund. Löneinkomst från en utländsk arbetsgivare för arbete som gjorts i Finland, pensionsinkomster och vinst vid överlåtelse av fastigheter hör även till inkomster som förtjänats i Finland och är därmed beskattningsbart. (Inkomstskattelag 30.12.1992/1535 avdelning 2, 1 kap 10§).

2.3 Lag om beskattning av inkomst av näringsverksamhet

Med näringsverksamhet menas rörelse och yrkesutövning. Resultatet av näringsverksamheten fungerar som grund vid verkställande av inkomstbeskattningen (Lag om beskattning av inkomst av näringsverksamhet 24.6.1968/360 avdelning 1, 1 kap 1§). Skattepliktiga inkomster och avdragbara utgifter skall periodiseras varje skatteår och skillnaden mellan dessa utgör verksamhetens resultat (Lag om beskattning av inkomst av näringsverksamhet 24.6.1968/360 avdelning 1, 1 kap 3§). Skattepliktiga inkomster av näringsverksamheten är pengar eller förmåner med ett penningvärde, som förvärvats i verksamheten (Lag om beskattning av inkomst av näringsverksamhet 24.6.1968/360 avdelning 2, 1 kap 4§). Avdragbara utgifter är utgifter för inkomstens förvärvande, bevarande och förlusterna som de har med sig (Lag om beskattning av inkomst av näringsverksamhet 24.6.1968/360 avdelning 1, 2 kap 7§).

2.4 Mervärdesskattelag

Mervärdesskatt skall betalas till staten på rörelsemässig försäljning av varor och tjänster i Finland (Mervärdesskattelag 30.12.1993/1501 avdelning 1, 1 kap 1§). Ifall säljaren inte på egen anmälan registrerats sig som skattskyldig är han eller hon inte skyldig att betala skatt om räkenskapens omsättning är 8 500 € eller mindre (Mervärdesskattelag 30.12.1993/1501 avdelning 1, 2 kap 3§). Med vara avses fysiska saker samt el, gas, värme, kyla och andra energinyttigheter som går att jämföra med dessa och med tjänst menas allt annat som kan säljas i form av rörelse (Mervärdesskattelag 30.12.1993/1501 avdelning 1, 3 kap 17§). Med försäljning menas överlåtelse av äganderätt till en vara, utförande av tjänst eller annan överlåtelse av tjänst mot betalning (Mervärdesskattelag 30.12.1993/1501 avdelning 1, 3 kap 18§).

Huvudregeln är att den som sålt varorna eller tjänsterna är skattskyldig (Mervärdesskattelag 30.12.1993/1501 avdelning 1, 2 kap 2§). Ett undantag hittas i försäljning av byggtjänster samt för uthyrning av arbetskraft för dessa tjänster. Enligt lagen

är köparen av en byggtjänst skatteskyldig ifall köparen är en näringsidkare, som oftare än tillfälligt säljer byggtjänster eller utför fastighetsöverlåtelser. (Mervärdesskattelag 30.12.1993/1501 avdelning 1, 2 kap 8 c §). Byggtjänster definieras som byggnads- och reparationsarbeten samt som överlåtelse av varor som installerats i samband med arbetet (Mervärdesskattelag 30.12.1993/1501 kap 4 § 31).

2.5 Beställaransvarslagen

Syftet med beställaransvarslagen, är att främja lika konkurrens mellan företag. Lagen trädde i kraft 1.1.2007. Beställaransvarslagen skapar förutsättningar för företag och offentliga sammanslutningar att kunna säkerställa att de företag som de ingår kontrakt med om underleverans och hyrd arbetskraft sköter sina lagstadgade skyldigheter. (Lag om beställarens utredningsskyldighet och ansvar vid anlitande av utomstående arbetskraft 22.12.2006/1233 1§). Lagen tillämpas på beställare som i Finland anlitar hyrda arbetstagare. Lagen tillämpas även på arbetare, vars arbetsgivare ingått underleverantörsavtal med beställaren, som jobbar i beställarens arbetslokaler och arbetsställen. Det gäller även arbetare vars arbetsuppgifter normalt utförs av beställaren samt transporter som anknyts till arbetet. I fråga om byggande, service-, underhåll- och reparationsverksamhet tillämpas lagen på beställare som är byggherrar samt alla som i en avtalskedja som på en gemensam arbetsplats är beställare av en helhet, en arbetsprestation. (Lag om beställarens utredningsskyldighet och ansvar vid anlitande av utomstående arbetskraft 22.12.2006/1233 2§). Beställaransvarslagen tillämpas inte på arbete som utförs av hyrd arbetskraft som varar i högst 10 dagar eller om värdet av uppdraget är mindre än 7 500 € utan mervärdesskatt. (Lag om beställarens utredningsskyldighet och ansvar vid anlitande av utomstående arbetskraft 22.12.2006/1233 4§).

Före beställaren kan ingå ett avtal om hyrd arbetskraft eller underleverans måste beställaren begära avtalsparten om följande uppgifter:

- En utredning om ifall företaget är infört arbetsgivarregistret, förskottsuppbördsregistret och registret över mervärdesskattskyldiga,
- Intyg ur handelsregistret,
- Intyg över betalda skatter eller skatteskuld. Ifall skatteskulder finns ska det finnas ett intyg över betalningsplan angående skatteskulden,

- Intyg över tecknande och betalning av pensionsförsäkringsavgifter. Utredning ifall pensionsförsäkringsavgifter fallit för betalning samt betalningsöverenskommelse på dem.
- Utredning på anställningsvillkoren eller vilket kollektivavtal tillämpas på arbetet.

Ifall den hyrda arbetarens arbetsgivare är ett utländskt företag skall motsvarande uppgifter lämnas. Samma gäller för utländska företag som är part i ett underleverantörsavtal. Beställaren behöver inte begära nämnda uppgifter ifall beställaren har en grundad anledning till att lita på avtalsparten. Som exempel på en sådan avtalspart kan nämnas staten, en kommun, landskapet Åland, en församling, ett publikt aktiebolag eller om avtalspartens verksamhet är etablerad. Förhållandet mellan parterna kan anses vara etablerat som en följd av tidigare förhållanden. Om avtalet gäller över ett år ska beställarens avtalspart ge nya intyg och utredningar. (Lag om beställarens utredningsskyldighet och ansvar vid anlitande av utomstående arbetskraft 22.12.2006/1233 5§).

Om beställaren försummat utredningsskyldigheten eller ingått avtal med en avtalspart som är i näringsförbud eller ett företag där någon av ledande personerna meddelats näringsförbud, skall beställaren betala böter. Avgiften att betala är minst 1 600 € och högst 16 000 €. (Lag om beställarens utredningsskyldighet och ansvar vid anlitande av utomstående arbetskraft 22.12.2006/1233 6§).

2.6 Strafflagen

I kapitel 29 och 30 i strafflagen (19.12.1889/39) stadgas det om brott mot den offentliga ekonomin samt näringsbrott. Av dessa kapitel finns nedan sammanfattat de delar som behandlar skattebedrägeri, arbetspensionsförsäkringsavgiftsbedrägeri och bokföringsbrott. Orsaken till att de här delarna valts är att inom grå ekonomi är de mycket vanliga brott.

2.6.1 Skattebedrägeri

Om skattebedrägeri skrivs att ifall en person för beskattning ger myndigheterna oriktiga uppgifter eller hemlighåller uppgifter, försummar skyldigheter som föreskrivs för beskattning eller på annat sätt försöker få till stånd att alltför låg skatt bestäms eller betalas tillbaka utan grund, skall personen dömas till böter eller fängelse i högst två år för skattebedrägeri. (Strafflag 19.12.1889/39 29 kap 1§) Om skattebrottet i sin helhet bedöms

som grovt och avsevärd ekonomisk vinning har eftersträvats samt att brottet varit särskilt organiserat skall den skyldige dömas för grovt skattebedrägeri till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år. (Strafflag 19.12.1889/39 29 kap 2§) Ifall eftersträvande av ekonomisk vinning eller brottet bedöms som helhet obetydligt, skall skyldige dömas för lindrigt skattebedrägeri till böter eller skatteförhöjning. (Strafflag 19.12.1889/39 29 kap 3§) Den som eftersträvar ekonomisk vinning eller av annan orsak än betalningsproblem låter bli att betala förskottsinnehållning, källskatt, mervärdesskatt, arbetsgivares socialskyddsavgift, skatt på försäkringspremier eller omsättningsskatt, skall för skatteförseelse dömas till böter eller fängelse för högst sex månader. Detta gäller ifall gärningen inte utgör skattebedrägeri. Vid skatteförseelse kan även anmälan, åtal eller straffet ändras till skatteförhöjning ifall det anses vara tillräcklig påföljd. En mindre försummelse som rättats utan fördröjningar beaktas inte som skatteförseelse. (Strafflag 19.12.1889/39 29 kap 4§)

2.6.2 Arbetspensionsförsäkringsavgiftsbedrägeri

Den 1 januari 2007 trädde lagen om arbetspensionsförsäkringsavgiftsbedrägeri i kraft som en del av Finlands strafflag. I lagen står att ifall en arbetsgivare låter bli att sköta sin försäkrings- eller annan anmälningsskyldighet som avses i lagen om pension för arbetstagare och på det sätt får till stånd att ingen eller för låg arbetspensionsförsäkringsavgift bestäms, skall han eller hon dömas för arbetspensionsförsäkringsavgiftsbedrägeri till böter eller fängelse i högst två år. Ifall denna gärning är som helhet obetydlig kan förhöjning av försäkringsavgift vara tillräcklig påföljd. Arbetsgivaren skall också dömas ifall han eller hon lämnar felaktig information eller låter bli att lämna in uppgifter, som enligt lagen om pension för arbetstagare påverkar försäkringsavgiften eller fördelningen av de kostnader som pensionerna ger rätt till. Arbetsgivaren skall även dömas om han eller hon struntar i att redovisa arbetspensionsförsäkringsavgift, som hållits från arbetstagaren till pensionsanstalten som sköter pensionsförsäkring. (Strafflag 19.12.1889/39 29 kap 4a§) Om arbetsgivaren vid arbetspensionsförsäkringsavgiftsbedrägeri strävar efter ekonomiskt betydande vinst eller att brottet är synnerligen planmässigt och bedrägeriet bedöms som grovt, skall han eller hon dömas för grovt arbetspensionsförsäkringsavgiftsbedrägeri till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år. (Strafflag 19.12.1889/39 29 kap 4b§)

2.6.3 Bokföringsbrott

Den 1 april 2003 trädde lagen om bokföringsbrott ikraft. I strafflagen (19.12.1889/39) tas upp tre brott som den bokföringsskyldiga inom en bokföringsskyldig juridisk person kan göra sig skyldig till. Det första är att låta bli att bokföra affärshändelserna eller att sätta upp ett bokslut som strider mot skyldigheterna enligt bokföringslagen. Andra är att ta med vilseledande och felaktiga uppgifter i bokföringen och tredje är att dölja, skada eller förstöra bokföringsmaterial. Ifall den bokföringsskyldige på nämnda sätt gör det svårare att få en tillräcklig och riktig bild av resultat eller ekonomisk ställning, skall bokföringsskyldige dömas till böter eller fängelse i högst två år. (Strafflag 19.12.1889/39 30 kap 9§) Om grova bokföringsbrott stadgas att ifall ett bokföringsbrott begås så att bokföringen helt eller till väsentliga delar försummas, döljs, skadas eller förstörs eller om antalet felaktiga uppgifter är mycket stora, gäller stora summor och är grundade på felaktiga verifikationer, skall den skyldige dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år. (Strafflag 19.12.1889/39 30 kap 9 a §) Ifall den bokföringsskyldige av grov oaktsamhet helt eller delvis låter bli att bokföra affärshändelserna, upprätta bokslut eller förstör och skadar bokföringsmaterialet skall skyldige dömas till böter eller fängelse i högst två år. (Strafflag 19.12.1889/39 30 kap 10§)

2.7 Lagen om enheten för utredning av grå ekonomi

Enheten för utredning av grå ekonomi, nedan enheten, fungerar inom skatteförvaltningen och har som uppgift att underlätta bekämpning av grå ekonomi genom att producera och sprida information om ämnet. Enheten ska även på myndigheternas begäran göra fullgöranderapporter om hur olika företag sköter sina skyldigheter. (Lag om Enheten för utredning av grå ekonomi 21.12.2010/1207 1§). Till stöd för fullgöranderapporterna ska enheten göra fenomenutredningar. I dessa fenomenutredningar beskrivs fenomen inom den grå ekonomin, vilka effekter de har och hur det ska bekämpas. Dessa fenomenutredningar ska göras så att inga organisationer eller personer anknutna till organisationer specificeras. (Lag om Enheten för utredning av grå ekonomi 21.12.2010/1207 3§).

3 Grå ekonomi

”Ett öppet, rättvist och djärvt Finland”. Med dessa ord inleds statsminister Jyrki Katainens regeringsprogram där ett av spetsprojekten är bekämpning av grå ekonomi (Statsrådet, 2011, s. 3). Grå ekonomi definierades för första gången i lagstiftningen då lagen om enheten för utredning av grå ekonomi trädde i kraft 1.1.2011. Enligt lagen är grå ekonomi sådan verksamhet inom en organisation där vissa lagstadgade skyldigheter försummas i syfte att undvika skatter, lagstadgade pensionsförsäkrings-, olycksfallsförsäkrings- eller arbetslöshetsförsäkringsavgifter eller avgifter som tullen tar ut eller i syfte att få ogrundade återbetalningar. (Lag om Enheten för utredning av grå ekonomi 21.12.2010/1207 2§). Som begrepp är olaglig ekonomi inte samma sak som grå ekonomi och dessa ska därför skiljas från varandra. Olaglig ekonomi är verksamhet som redan i sin utgångspunkt är kriminell. Sådan verksamhet är t.ex. handel med droger och narkotika. (Skatteförvaltningen, 2011c).

Grå ekonomi kan sägas vara ett samhälleligt fenomen mer än ett straffrättsligt begrepp. Grå ekonomi begränsar sig inte till de handlingar som är definierade som brott i lag, utan omfattar också andra försummelse av lagstadgade skyldigheter. Grå Ekonomi förekommer särskilt i intensiva branscher där de används mycket arbetskraft för i dessa branscher växer användningen av svart arbetskraft. Svart arbetskraft är ett av de vanligaste exemplen inom grå ekonomi. Svart arbetskraft betyder att man anlitar en arbetstagare för ett jobb och betalar svart lön. Arbetsgivaren betalar då inte försäkringspremier eller bara en del av dem. För arbetstagaren betyder det att han eller hon inte samlar någon pension eller semester och är inte heller försäkrad ifall det händer en olycka. (Skatteförvaltningen, 2011d, s.11)

Grå ekonomi och ekonomisk brottslighet orsakar det finska samhället stora förluster varje år. Enligt en undersökning som riksdagens revisionsutskott beställt som publicerades år 2010 visar att det årligen rör sig 10-14 miljarder euro i grå zonen och orsakar förluster på 4-6 miljarder euro av skatter och avgifter. Uträkningen gjordes enligt en kalkylmetod som grundade sig på skatterevisioner från år 2008. I undersökningen skickades även enkäter till företag som tillhör grå ekonomins kärnbranscher. Dessa branscher var byggnadsbranscher, inkvarterings- och kosthållsbranschen och transportbranschen. Enkäterna gav aktuell information om hur företagen upplever gråa ekonomin och konkurrensneutraliteten inom branschen. Över hälften av företagen från byggnadsbranschen och hotell- och restaurangbranschen, som svarade på enkäten uppskattade att den gråa ekonomin ökat

något under de senaste fem åren. I transportbranschen var det nästan hälften av företagen. Därtill upplevde nästan 70 % av företagen i transport- och byggnadsbranschen och nästan 90 % av företagen i hotell- och restaurangbranschen att den grå ekonomin snedvrider konkurrensen inom respektive branscher åtminstone måttligt. (Finansministeriet, 2012, s. 2-3).

Polisens statistik visar att år 2010 fick man för undersökning över 1500 fall av ekonomiska brott. Av dessa var 655 bokföringsbrott och 278 skattebedrägerier. Samma år utredde tullen 643 skattebedrägerier. Enligt olika bedömningar kommer endast 10 % av ekonomiska brott till polisens kännedom. (Enligt finansministeriet, 2012, s. 2-3).

Grå ekonomi skadar hela samhället. Då vissa inte betalar lagstadgade skatter och avgifter faller dessa på någon annan. Beloppen som staten budgeterat för t.ex. hälsovården, skolväsendet, vägarbeten och förbättringar i någon service blir mindre och resultaten därefter. Den årliga företagarens ekonomiska ställning kan stå på spel då prissättningen inom branschen rubbas för att en annan företagare kringgår vissa lagstadgade avgifter och erbjuder lägre priser. (Grå ekonomi – Svart framtid, 2011). Ur figur 1 går det lätt att se vilka parter lider av ett företag inom den grå ekonomin.

Figur 1. Grå ekonomins offer (Skatteförvaltningen 2011d, s. 21)

Det publiceras nästan veckovis nya artiklar och nyheter om grå ekonomi. Till följande kommer att presenteras tre olika saker som för tillfället är aktuella. Det första är statsrådets åtgärdsprogram för bekämpning av ekonomisk brottslighet och grå ekonomi. De andra är en artikel om oavlönat övertidsarbete. Artikeln ger en annorlunda bild av grå ekonomi och

visar att det alltid inte är ekonomisk vinning som strävas. Den sista saken är en kampanj som ordnades på hösten 2011. Målet med kampanjen var att belysa ungdomar om grå ekonomi.

3.1 Åtgärdsprogram för bekämpning av grå ekonomi

Den 19 januari 2012 antog statsrådet ett principbeslut om effektiviserat åtgärdsprogram för minskande av grå ekonomi och ekonomisk brottslighet under åren 2012-2015. Bekämpning av grå ekonomi är alltså ett av spetsprojekten i statsminister Jyrki Katainens regeringsprogram och är en fortsättning på fem tidigare principbeslut av statsrådet för minskande av grå ekonomi och ekonomisk brottslighet. Målet är att minska ekonomisk brottslighet och grå ekonomi samt stöda företagsverksamhet och hederlig konkurrens. Åtgärdsprogrammet skall också trygga inflödet av skatter, övriga avgifter och på det sättet säkerställa de offentliga tjänsternas finansieringsgrund. (Finansministeriet, 2012, s. 1).

Åtgärdsprogrammet består av många rekommendationer varav de flesta innehåller förslag på ändringar i lagstiftningen. Innehållet av rekommendationerna grundar sig på betänkande som arbets- och näringsministeriet, riksdagens revisionsutskott och andra myndigheter gett. Målet med dessa rekommendationer är att förebygga grå ekonomi och minska på möjligheterna för grå verksamhet. Det ska även öka risken av att åka fast för grå ekonomi och höja på myndigheternas reaktionsförmåga att ingripa i fall där grå ekonomi misstänks. En ökning på 300-400 miljoner euro i årliga skatter och socialförsäkringsavgifter eftersträvas med åtgärdsprogrammet. (Skatteförvaltningen, 2012, s. 1-2). Alla rekommendationer kommer inte att räknas upp eftersom det är många och inte relevanta för arbetet. De rekommendationer som har direkt kontakt med innehållet i arbetet kommer att presenteras under följande sidor.

3.2 Oavlönat övertidsarbete

En artikel i tidningen Ekonomi (1/2012) behandlade oavlönat övertidsarbete som grå ekonomi. Enligt statistik i artikeln arbetar 46 % av de högre tjänstemännen i en situation där övertid inte alls skrivs ner. Att arbeta övertid oavlönad är grå ekonomi som orsakar förluster till samhället som all annan grå ekonomi. Enligt Akavas undersökning orsakar fenomenet staten och kommunerna förluster på 129 miljoner euro i året. Enligt artikeln är problemet inte att arbetsplatsen inte skulle betala övertidsersättning, utan att personer arbetar själv oavlönat. Arbetare tror att de gynnar deras karriär och att de gör dem bra

arbetare. De ser sig inte som en skurk inom grå ekonomin. Enligt Lotta Savinko från Finlands Ekonomiförbund är det arbetsgivarens skyldighet att se till att en arbetstagare inte jobbar för mycket fast det skulle vara frivilligt. Problemet är dock svårt att bekämpa för fenomenet gynnar arbetsgivare då personer jobbar gratis. Enligt uträkningar sparar arbetsgivare över 250 miljoner euro i året på oavlönat övertidsarbete. Savinko säger att det anses pinsamt att diskutera övertidstimmar i företagen och att det måste ske en attitydförändring i det. Som lösning till attitydförändringen föreslår Savinko att medvetande om grå ekonomins effekter måste ökas bland personer. (Huotari 2012, s.38).

3.3 Grå Ekonomi – Svart framtid

Figur 2. Logon för kampanjen (Grå ekonomi – svart framtid 2011)

I september 2011 startades en grå ekonomi – svart framtid kampanj. I figur 2 syns logon för kampanjen. Målet med kampanjen var att upplysa människor och särskilt ungdomar om hur grå ekonomi påverkar samhället. Att människor skulle bli medvetna om problemet och få information om hur de kan bidra till en frisk och hälsosam ekonomi. Kampanjen och hemsidan gav information till människor om hur det kunde bekämpa grå ekonomi med dagliga val och poängterade mycket att enskilda individen har den viktigaste rollen. Det absolut lättaste sättet att bekämpa grå ekonomi är att alltid fråga efter kvitto. Då tvingas företagaren slå in händelsen i kassan och det syns i bokföringen. Ett annat sätt är att se efter prisskillnader. Ifall till exempel en matportion är avsevärt mycket billigare än normalt måste och skall varningsklockorna börja ringa. Att jobba med skattekort och inte svart är också ett bra sätt att bekämpa grå ekonomi i vardagliga livet. (Grå ekonomi – Svart framtid, 2011).

Kampanjen startade 5.9.2011 och hördes enligt deras hemsidor på Radio NRJ och Radio Voice under tiden 5.-16.9.2011. Kampanjen syntes också på polisens och tullens bilar under september-november. Övriga myndigheter som är med i kampanjen och bekämpar grå ekonomi, förutom tullen och polisen, är inrikes-, justitie-, finans-, social- och hälsovård samt arbets- och näringsministeriet, Akava, Byggnadsförbundet, Finlands näringsliv, Skatteförvaltningen, servicefacket PAM, pensionsskyddscentralen och många fler. (Grå ekonomi – Svart framtid, 2011).

En rekommendation i åtgärdsprogrammet för bekämpning av grå ekonomisäger att under regeringsperioden genomförs en informationskampanj mot grå ekonomi och ekonomisk brottslighet. Målet med kampanjen ska vara att påverka attityder och vetande om hur ekonomisk brottslighet och grå ekonomi skadar vårt samhälle. Kampanjen ska riktas till olika målgrupper. (Finansministeriet 2012).

4 Aktuellt på olika branscher

Jag gör en fördjupning i två branscher som är byggnadsbranschen och hotell- och restaurangbranschen. Dessa branscher med transportbranschen kan sägas vara de snabbaste växande problembanschererna då det talas om grå ekonomi. (Riksdagens revisionsutskott, 2010). I slutet finns även en kort beskrivning av frisör- och skönhetsbranschen för den branschen är mycket aktuell och delar samma problem som bygg- och hotellbranschen. Alla branscher har lite olika problem men användning av svart arbetskraft är gemensam för alla. Branscher som inte kommer att behandlas men som är känsliga för grå ekonomi är t.ex. transportbranschen och städbranschen.

4.1 Byggnadsbranschen

Det uppskattas att den gråa ekonomin inom byggnadsbranschen orsakar per år förluster på 400- 500 miljoner euro för samhället i form av uteblivna skatter och andra avgifter (Skatteförvaltningen 2011d). Grå ekonomi förekommer på många olika håll inom branschen. På offentliga byggen ligger största problemet i underleverantörskedjorna där också största delen av förlusterna sker för samhället. Huvudentreprenören använder underleverantörer för de är mer flexibla och billigare än att göra allting själv. Ju längre en underleverantörskedja blir desto mer oklart är det vem som gör arbetet och användning av svart arbetskraft ökar. Underleverantörskedjorna blir ofta såpass långa att beställaren av arbetet och huvudentreprenören inte nödvändigtvis vet vem som gör arbetet i slutet av

kedjan. I långa kedjor sköts mervärdesskatterna, arbetarnas förskottsnehållning och socialskyddsavgifter till ett visst steg och sedan slinker fuskande företag undan sin skyldighet att betala dessa avgifter. Det som gör problemet ännu svårare är att branschen har blivit mer internationell. I kontrollen av leverantörskedjor hittar man ofta utländska företag och i deras namn gjorda betalningar som i vissa fall är oklara. I kontrollen av utländska företag försvinner spåret oftast före fuskande företag grips. (Riksdagens revisionsutskott, 2010, s. 69).

Ett annat problem som finns i underleverantörskedjorna är användning av ogrundade inköpsverifikat. Ogrundade inköpsverifikat är kvitton som skaffats med hjälp av kvittohandel. Grundidén med kvittohandel är att företaget skaffar åt sig kvitton som visar att de köpt arbetsprestationer till företaget som underleverans. Poängen ligger i att företaget har skaffat kvittona utan något verkligt avtalsförhållande eller någon konkret arbetsprestation. Dessa kvitton tas sedan med i företagets bokföring och med dem går det att ta ut pengar i form av skatteavdrag för att finansiera grå verksamhet. Vanligen går pengarna åt till betalning av svarta löner eller som dividend till ägarna. (Skatteförvaltningen, 2011d).

Exempel på kvittohandel: försäljaren fakturerar köparen en summa på 1 000 € fast de inte sålt eller köpts någonting. Köparen betalar summan 1 000 € och får ett kvitto på det. Försäljaren håller en del av pengarna åt sig själv som provision. Till exempel håller försäljaren 10 %, alltså i detta fall 100 €. Sedan lyfter säljaren ut överloppspengarna och returnerar dem kontant till köparen. Köparen får då ett kvitto på 1 000 € som läggs med i bokföringen för skatteavdrag och håller 900€ kontant för sig själv för att finansiera den gråa verksamheten. Kvittot är alltså värt mycket då köparen får 900 € tillbaka och kan göra skatteavdrag som troligen överstiger värdet av vad kvittot kostar. Då det betalas endast svart lön sparar fuskande operatörer dessutom alla kostnader som löner för med sig. (Kankaanranta & Muttilainen, 2010, s.17-18)

På privata sidan förekommer grå ekonomi mycket i byggen av egnahemshus, sommarvillor och i reparationer som görs i hushåll. Det är lätt att driva småskalig grå verksamhet på privatpersoners byggen för privatpersoner är inte bokförings- eller mervärdesskattskyldiga. Den ekonomiska vinningen kan vara stor för både byggherren och personen som gör arbetet då betalningen sköts svart med tanke på att risken att bli fast är nästan obefintlig. (Riksdagens revisionsutskott, 2010, s. 70)

4.1.1 Omvänd momsskyldighet

Idén med omvänd momsskyldighet är att minska ekonomisk brottslighet och grå ekonomi på byggnadsbranschen samt bättra konkurrenskraften hos ärliga företag inom branschen. I allmänhet är säljaren momsskyldig inom momsbeskattningen men den 1.4.2011 trädde lagen om omvänd momsbeskattning i kraft inom byggnadsbranschen. Omvänd momsskyldighet innebär att i vissa situationer av försäljning av byggtjänster är köparen ansvarig för momsen. Omvänd momsskyldighet används alltid på en byggtjänst eller uthyrning av arbetskraft för byggtjänster som säljs i Finland då köparen är en sådan näringsidkare som i sin verksamhet säljer byggtjänster. Den omvända momsskyldigheten tillämpas inte på privatpersoner eller försäljning av varor. Ifall byggtjänsten innehåller material ses det som en helhet och omvänd momsskyldighet tillämpas då på själva arbetet och varorna som använts. Till exempel kan en affär sälja varor som sådana eller varor monterade. Ifall köparen endast tar varan tillämpas inte omvänd momsskyldighet men om varan kommer monterad tillämpas omvänd momsskyldighet för det ses som en byggtjänst. (Skatteförvaltningen, 2010)

Den 29.2.2012 publicerade utredningsenheten för grå ekonomi inom skatteförvaltningen en lägesbild av den grå ekonomin. Där diskuteras effekten av omvänd momsskyldighet. Ur statistik går att se att de som jobbar nere i underleverantörskedjan betalar mycket mindre skatt nu än förr och huvudentreprenören betalar mycket mera mervärdesskatt. Eftersom lagen om omvänd momsbeskattning trädde i kraft 1.4.2011 finns det ännu inte grund för att göra djupare analyser. Utredningsenheten skall fortsätta undersöka hur lagändringen påverkar t.ex. skattebrott under året. På samma gång klarnar det ifall nya fenomen inom gråa ekonomin uppstår. (Skatteförvaltningen, 2012, s.23-25).

4.1.2 Skattenummer

I oktober 2011 överlämnade regeringen en proposition med förslag till riksdagen gällande skattenummerregistrering. Förfarandet med skattenummer utgör en av de åtgärder i regeringsprogrammet som hänför sig till bekämpning av den grå ekonomin. (Skatteförvaltningen, 2011a). Den 14 december 2011 fastställde republikens president lagarna om skattenummerförfarandet (Finansministeriet, 2011).

Skattenumret infördes år 2012 då alla finländare fick ett skattenummer med sitt skattekort. Utländska arbetstagare får sitt skattenummer på skattebyrån och är skyldiga att vidarebefordra skattenumret till sin arbetsgivare. Förpliktelsen att bära personkort med

skattenummer beräknas träda i kraft 1.9.2012 och för byggen som börjats innan ändringen träder i kraft gäller en övergångsperiod på sex månader. Det innebär alltså att i början på mars år 2013 ska samtliga arbetare på samtliga byggen använda synliga, med fotografi försedda personkort med skattenummer. Detta gäller för de personer som arbetar på en byggplats som enligt lag är skyldiga att bära synligt personkort. Personkort krävs inte av personer som temporärt transporterar varor till bygget eller om en privatperson bygger eller renoverar en byggnad. I och med skattenummerregistret går det att noggrant följa upp hur arbetstagarna på byggbranschen följer skattebestämmelserna (Skatteförvaltningen, 2011b).

I åtgärdsprogrammet för bekämpning om grå ekonomi är en rekommendation att anställningsfrågor och skattekontroll effektiviseras med att ta i bruk skattenummer. I samma rekommendation vill det ökas på myndigheternas tillgång till information om byggbranschen. Meningen är att införa ett anmälningssystem där uppgifter om anställda och entreprenörer ska lämnas till Skatteförvaltningen varje månad.

4.1.3 Ändringar i beställansvarslagen för byggbranschen

Beställansvarslagen står inför förändringar då det handlar om byggnadsbranschen. I syfte att bekämpa grå ekonomi på branschen kommer det att fogas specialbestämmelser som gäller byggandet. De nya bestämmelserna kommer att gälla alla som bedriver byggverksamhet, oberoende vad de annars gör och vilken bransch de representerar. I nuvarande lagstiftning behöver beställare inte begära utredningar ifall avtalspartens verksamhet är etablerad. I regeringens proposition ska beställarens utredningsskyldighet då det gäller byggverksamhet utsträckas även till sådana avtalsparter vars verksamhet tidigare ansågs etablerad. Dessutom skall beställaren med anknytning till byggverksamhet ha ett intyg över tecknande av olycksfallförsäkring utöver de andra intygen. Försummelseavgiften kommer även att höjas för beställare i samband med byggverksamhet. Avgiften kommer att vara minst 16 000 € och högst 50 000 €. Bestämmelserna har föreslagits träda i kraft 1.7.2012. (RP 18/2012 rd, s. 10, 22-23).

Beställansvarslagens ändringar är en av rekommendationerna i åtgärdsprogrammet för effektiviserad bekämpning av grå ekonomi och ekonomisk brottslighet (Finansministeriet 2012).

4.1.4 Artikel - Svartjobbet har flyttat till småhussektorn

Huvudstadsbladet publicerade på sin hemsida en mycket intressant och aktuell artikel den 18.3.2012. Artikeln behandlar grå ekonomi och hur myndigheter jobbar emot det men att fuskande företag nu tar steget från yrkesmässiga byggen till privatpersoners egnahemsbyggen. För artikeln intervjuades ombudsman Ville Wartiovaara på föreningen Byggnadsindustrin, överinspektör Pekka Muinonen på Skatteförvaltningen, biträdande direktör Marko Niemelä vid skattemyndighetens enhet för svart ekonomi samt Kyösti Suokas som är Byggnadsförbundets andra ordförande. Wartiovaara säger att en del går över till egnahemsbyggen där svart arbete inte just regleras eller övervakas. Muinonen säger att ingen ännu vet hur det ska övervakas effektivare. Enligt honom ska regeringen i vår lägga fram förslag på hur byggföretagens anmälningsskyldighet utvidgas och i det sammanhanget ska övervakningen också tas upp. Niemelä säger att det åtminstone finns efterfrågan på svartjobb på egnahemsbyggen för folk försöker spara i husbygget genom att låta göra svartjobb. Han tillägger att privata inte är bokföringsskyldiga och små byggen övervakas inte så mycket som de större byggena. Arbetsgivare och arbetstagare säger att svart jobbet skulle vara enkelt att åtgärda. Byggherren kunde också vara tvungen att anmäla entreprenörer och arbetare för skattemyndigheten. Suokas förstår inte varför ärendet inte avancerat och tillägger att det inte på årtionden funnits någon som helst kontroll på privata byggen. (FNB, 2012).

Artikeln symboliserar den grå ekonomin som ett levande fenomen. Den utvecklas hela tiden och fuskande företag hittar nya vägar att handla oärligt och myndigheterna måste komma på nya sätt att bekämpa det. I detta fall finns det i åtgärdsprogrammet för bekämpning av grå ekonomi en rekommendation om att utreda förutsättningar att för privatpersoner ha samma anmälningsskyldighet som offentliga byggen (Finansministeriet 2012).

4.2 Inkvarterings- och kosthållsbranschen

Inkvarterings- och kosthållsbranschen är en av de branscherna som lider mest av grå ekonomi. Orsaker kan vara att det är lätt att starta ett företag inom branschen och att kunderna använder deras tjänster till eget behov och behöver således inga kvitton för skatteavdrag. Över 60 % av de producerade tjänsterna i denna bransch går till privatbruk. Enligt en beräkning gjord av riksdagens revisionsutskott var den grå ekonomins omsättning 400-500 miljoner euro år 2007 vilket är 8,5 % av hela branschens inkomst. År 2010 har det uppskattats att endast inom alkoholindustrin är den grå ekonomins omsättning 400 miljoner. (Arbets- och näringsministeriet, 2011, s. 48).

De vanligaste exemplen på grå ekonomi inom restaurangbranschen är svarta löner, kringgående av skatter och oregistrerad försäljning. Oregistrerad försäljning betyder att då kunden betalar slås pengarna inte in i kassan. Restaurangen betalar då ingen skatt på pengarna och det syns inte i bokföringen. På det sättet samlar restaurangen en svart kassa som den kan finansiera sin svarta verksamhet med. Skatternas och de olika avgifternas andel i en restaurangportion kan gå upp till tiotals procent. Då en restaurang inte betalar dessa avgifter och skatter kan de erbjuda mat till ett mycket billigare pris och därmed slå ut andra restauranger som sköter sin verksamhet ärligt. (Grå ekonomi – Svart framtid, 2011).

Dessa fuskande restauranger erbjuder sällan arbetsplatser till andra än ägarens egna släktingar och vänner för att chefen kan då lita på att de är med i den olagliga verksamheten. Detta leder då till att andra restauranger inom samma område inte klarar av att hålla kvar sina arbetare, vilket ger mera arbetslösa till det finska samhälle och i värsta tvingas ärliga företagare dra ner sin verksamhet. (Grå ekonomi – Svart framtid, 2011).

4.2.1 Typgodkända kassaapparater

I Arbets- och näringsministeriets publikation om bekämpning av grå ekonomi inom inkvarterings- och kosthållsbranschen funderar arbetsgruppen ifall typgodkända kassaapparater skulle hindra oregistrerad försäljning. Typgodkända kassaapparater är kassaapparater som är tillverkardeklarerade och anslutna till en certifierad kontrollenhet. Det betyder att de inte går fusk så mycket. Ifall det registreras en händelse i kassan, syns det i kontrollenheten. Ifall någon efteråt tar bort händelsen syns det också i kontrollen. Idag går det att med vissa maskiner slå in ett köp och ge kvitto åt kunden men i efterhand går

det att manipulera kassan och radera köpet från maskinen före ansvariga stänger dagens kassa. På det sättet förblir kvittot och köpet spårlöst och företagaren kan plocka pengarna i egen ficka. Med typgodkända kassaapparater skulle allt detta synas i kontrollen. Det är självklart att försäljare trycker fel och det måste tas bort men vid kontrollen skall det i så fall förklaras. På detta sätt skulle företag tvingas i att förhandla ärligt. (Arbets- och näringsministeriet, 2011, s. 48-49).

Arbetsgruppen har även funderat på hur stor nytta det skulle vara med typgodkända kassaapparater. Den har kommit fram till att systemet skulle hindra grå ekonomi och ge staten mera inkomster i form av mervärdesskatter och lönebikostnader. Arbetsgruppen poängterar ändå att de är osäkra med sina räkningar för att det är mycket svårt att uppskatta hur typgodkända kassaapparater skulle fungera för fuskande operatörer, eftersom det inte finns pålitlig information om deras försäljningsvolym. (Arbets- och näringsministeriet, 2011, s. 48-49).

Med detta som grund finns det i åtgärdsprogrammet för bekämpning av grå ekonomi en rekommendation som ska ingripa i problemet. Arbets- och näringsministeriet har som uppgift att utreda hur vanligt det är att manipulera kassaapparater och hur det går att förebygga oregistrerad försäljning. På basen av rapporten ska nödvändiga bestämmelser göras om skyldighet att använda typgodkända kassaapparater och erbjuda kunden kvitto, samt påföljder som försummelse av dessa skyldigheter skulle medföra. Det ska även utreda ifall motsvarande lagstiftning gå att tillämpa på övriga kontantbranscher. (Finansministeriet, 2012, s. 6).

4.2.2 Att betala lönerna på ett konto – hindra svarta löner

I samma publikation om bekämpning av grå ekonomi som arbets- och näringsministeriet har gjort funderar arbetsgruppen på att hindra svarta löner. Oftast då det betalas svarta löner används kontanter som inte syns i företagets bokföring eller bankkonto. I dagens läge är det mycket vanligt att människor äger ett bankkonto och använder bankkort, som har lett till att det inte finns ordentliga grunder till att betala löner kontant. Att begränsa användning av kontanter inom branschen kan minska svart arbetskraft. Det är inte heller normalt företagande att lyfta överdrivet stora summor kontant och hålla dem i kontorslådan. Arbetsgruppen menar att företag ändå betalar sina räkningar med företagets bankkort eller räkning. I de sällsynta fallen att arbetstägaren inte har ett bankkonto kunde lönen betalas som räkning utan kontonummer. På det sättet kunde arbetaren gå med

identitetsbevis till banken och lyfta ut sin lön där. (Arbets- och näringsministeriet, 2011, s. 50).

På basen av arbetsgruppens tankar finns det en rekommendation i åtgärdsprogrammet för bekämpning av grå ekonomi. Arbets- och näringsministeriet har som uppgift att utreda möjligheterna att genom lag bestämma att lön betalas på ett bankkonto som arbetstagaren anger eller som ett betalningsföreläggande från arbetsgivarens bank. (Finansministeriet, 2012, s. 6).

De certifierade kassaregistret och att betala lönerna på ett bankkonto går hand i hand. Då det inte går att fuska lika mycket och lyfta ut svarta pengar har man heller inte råd att betala svart lön.

4.2.3 Case - Köttaffären Agali

Våren år 2011 inledde Centralkriminalpolisen, Gränsbevakningsväsendet och polisinspektionen i Egentliga Finland en omfattande förundersökning mot fyra företag i Åbo. Företagen var köttaffären Agali Ab och tre till verksamheten hörande restauranger: Steak House Agali, Café Agali och City Sergio's. Polisinspektionen i Egentliga Finland och gränsbevakningens uppgifter var att utreda människohandel, olaglig inresa och ockerliknande diskriminering i arbetslivet. Centralkriminalpolisen utredde ekobrott som misstänktes vara grova skatte- och bokföringsbrott. Enligt livsmedelssäkerhetsverket Evira uppfyllde inte köttaffären Agali kraven som finns för livsmedel och det var skäl att misstänka att produkterna var ohygieniska och osäkra. Evira hittade brister i märkningen, förvaringen, hanteringen och spårbarheten av produkterna. Den 12 januari 2012 förbjöd Evira produktion, försäljning och användning av Agalis köttprodukter. (Gränsbevakningsväsendet, 2012).

Den 13 januari 2012 publicerade Talous sanomat mörk fakta om Agalis verksamhet. Enligt polisen och gränsbevakningen betalades det obetydlig eller ingen lön till de som var olagligt i landet och tvångsarbetade. Enligt köttaffären Agalis årsredovisning var deras omsättning 215 000 € år 2010 och enligt verkställande direktören arbetade tre personer för företaget. Löner och förmåner betalades dock endast 3167 € i året. I Steak House Agali var omsättningen 123 000 € år 2010 och löner och förmåner betalades för 22 477 €. Enligt Talous sanomat motsvarar summan lönen för en kock som jobbat 11 månader vilket inte är trovärdigt då restaurangen är öppen sju dagar i veckan cirka 12 timmar i dygnet. Café

Agalis omsättning var 123 000 € år 2009 och löner och förmåner betalades för 28 122 €. Uppgifter om City Sergio's fanns inte tillhanda. (Nupponen, 2012).

4.3 Frisör- och skönhetsbranschen i korthet

Frisörbranschen och skönhetsvårdsbranschen beaktas som en riskbransch inom grå ekonomin. Branscherna säljer tjänster direkt till konsumenten och en del av inkomsterna kommer från kontantförsäljning vilket uppfyller kriterier för riskbranscher.

Den 30 januari 2012 gav arbets- och näringsministeriet ett meddelande om att den tillsatt en arbetsgrupp, vars uppgift är att studera och bereda åtgärder för bekämpning av grå ekonomi inom frisör- och skönhetsvårdsbranschen. Arbetsgruppens uppgift är att utreda hur det skulle vara möjligt att förebygga oregistrerad försäljning. Vidare ska arbetsgruppen fundera på hurdana konsekvenser gruppens förslag kommer att få för företagen inom frisör- och skönhetsvårdsbranschen. Uppdraget arbetsgruppen har ska vara färdigt före juni 2012. (Arbets- och näringsministeriet, 2012).

Ett annat problem utöver oregistrerad försäljning är personer som arbetar hemma och inte deklarerar sina inkomster till Skatteförvaltningen. Kunderna hittas oftast i bekantskapskretsen. (Skatteförvaltningen 2011d, s. 6)

I Turun Sanomat har Alhopuro skrivit en artikel som diskuterade arbets- och näringsministeriet meddelande. Största problemet är oregistrerad försäljning och som en möjlighet anges skyldighet att erbjuda kunden kvitto. I artikeln stod det att en stor del av grå ekonomin på branschen beror på kunder som vill ha förmånliga tjänster. Verkställande direktör Arja Laurila från Suomen Hiusyrittäjät, som intervjuades av Alhopuro, är överens med påståendet och säger att de fortfarande finns kunder som säger att de inte behöver kvitto för tjänsten. Hon tillägger att så länge dessa kunder finns, som godkänner oregistrerad försäljning, kommer det att finnas grå ekonomi på branschen. Artikeln fortsätter med att arbetsgruppen på arbets- och näringsministeriet har funderat ifall det går att bekämpa grå ekonomi med hjälp av upplysning av problemet. Enligt arbetsgruppens ordförande, regeringsrådet Johanna Lähde, som även intervjuades för artikeln är det redan positivt ifall gruppens jobb väcker offentlig diskussion. (Alhopuro 2012, s. 6).

Artikeln innehåller även mörk statistik om den grå ekonomin på branschen. Representanter från frisörbranschen uppskattar att grå ekonomins andel är minst 20 % av branschens omsättning. Branschen sysselsätter 12 500 företagare och hela omsättningen var i senaste

statistik över 513 miljoner euro. I och med att mervärdesskatterna höjdes vid årsskiftet på branschen förväntas grå ekonomins andel stiga till t.o.m. 30 %. (Alhopuro 2012, s.6).

5 Metod

När en forskare studerar samhället söker han eller hon kunskap om hur samhällseliga fenomen fungerar, hur det påverkar människor och hur de förändras. Samhället är ett brett begrepp dit t.ex. institutioner, organisationer, grupper, nätverk, språk och kulturer hör. Då en forskare ska samla in empiriska data om samhället och dess fenomen måste han eller hon vända sig till de personer som verkar inom dessa. I huvudsak kan detta göras på tre olika sätt. Det första är att fråga personerna vad de tycker och tänker eller hur och varför de gör saker. Andra sättet är att vara med och titta och observera hur personer gör och hur det faktiskt går till. Det tredje är att läsa texter eller se på bilder som personer gjort och utnyttja dessa dokument. Forskaren är själv en del av det som undersöks, det vill säga samhället, men har ändå inte den information som behövs för att göra undersökningen. Därför är en samhällsforskare beroende av andra människor och deras produkter. (Ahrne & Svensson, 2011, s.10).

I arbetets empiriska del ska jag använda mig av en kvalitativ undersökning för att se vad personer tycker och tänker. Undersökningen görs i form av intervjuer. Att vara med och observera är inte praktisk sätt möjligt för detta arbete eftersom jag inte kan vara med och titta på hur olika personer gör sitt bokslut, säljer sina produkter eller ifall de jobbar svart eller inte. Termen intervju kanske handlar om ömsesidigt utbyte av synsätt men snarare är det ett sätt för en person att får veta något av en annan. Skillnaden mot ett samtal mellan vänner är att intervjun bygger på kunskap om något som forskaren inte känner till och som ska skapas. Genom att intervju ett antal personer ur en viss social miljö får undersökaren inblickar i hur de fungerar i denna miljö.(Ahrne & Svensson, 2011, s.36). Social miljö symboliserar i detta arbete samhället som lider av grå ekonomi.

Vid intervjutillfällena strävade jag efter öppen diskussion där respondenten hade ordet. Som stöd hade jag en intervjuguide grundar sig på den teoretiska delen. Intervjuguiden finns i slutet av arbetet som en bilaga. Under intervjun gick igenom olika teman och ämnen från teorin i lugn takt och ifall respondenten hade något att säga om en viss sak gavs ordet helt till respondenten. Målet var att skapa kunskap om deras erfarenheter och tankar. Samtliga intervjuer spelades in för att göra det lättare att koncentrera sig på intervjun.

6 Resultatredovisning

I detta arbete ingår en kvalitativ undersökning som är gjord i form av intervjuer. En restonom som representerar inkvarterings- och kosthållsbranschen samt två representanter från byggnadsbranschen; en byggmästare och en byggnadsingenjör. Valet att intervjua dessa personer är naturligt för att respondenterna representerar de branscher som jag studerat mera ingående. I detta kapitel presenteras de resultat intervjuerna gett. Resultatredovisningen är indelad så att alla respondenter behandlas skilt. Orsaken ligger i metoden som gav utrymme för olika diskussioner och intervjuerna liknade inte till varandra. Redovisningen av intervjuerna är dock uppbyggda så att ett klart mönster kan hittas i hur intervjuerna har framskridit tack vare en lös intervjuguide.

På grund av ämnets känslighet presenteras resultaten anonymt. För samma orsak kommer jag att presentera de intervjuade först så att de inte går att knyta en person med en intervju. En av respondenterna är en restonom på cirka 25 år som har jobbat på olika hotell med varierande uppgifter. Personen har även jobbat på några restauranger som servitör. För tillfället jobbar respondenten utomlands som reseledare. Utlandserfarenhet har restonomen samlat från Spanien och USA. Min andra respondent är född på slutet av 1950-talet och bär titeln byggmästare. Respondenten har lång erfarenhet av den offentliga sektorn med olika uppgifter inom byggnadsbranschen. Senaste åren har respondenten byggt egnahemshus för försäljning som privat företagare. Den tredje respondenten är en byggnadsingenjör född på 1980-talet. Respondenten jobbar som högre tjänsteman inom planeringsbranschen på ett internationellt företag. Respondenten har erfarenhet från kommunala större byggen samt privata småhusbyggen.

6.1 *”Män skor vet nog om att det finns”*

Byggmästaren definierar grå ekonomi som företagsverksamhet som inte gynnar samhället på något sätt. Han ger som exempel skatter, socialskyddsavgifter och pensioner som inte betalas. Han tillägger även att grå ekonomi förvränger konkurrens och det är orättvist då vissa betalar och andra inte. Grå ekonomi är dock ingenting byggmästaren funderar på i sin vardag. Vid frågan om vad kvitto betyder för honom svarar han: *”Jag är van att kvittot kommer automatiskt och blir nog lite och fundera om det uteblir, men annars funderar jag inte desto mera på det.”*

Då byggmästaren har varit på restauranger har han inte hittills lagt märke till spår av grå ekonomi och tycker att allt fungerar som det skall. Han kan inte nämna ett enda exempel på grå ekonomi från hotell- och restaurangbranschen. Från frisörbranschen har han dock erfarenhet. Byggmästaren har många gånger haft bekanta hemma och klippa hans hår och betalningen sker oftast med kontanter. Byggmästaren säger: *"Det känns naturligt att ge lite fickpengar då en bekant klipper mitt hår. Grå ekonomi är det sista jag tänker på i det skedet."* Han säger att han aldrig tänkt på det som grå ekonomi. Detta förfarande tror byggmästaren är mycket normalt ifall det finns en frisör i bekantskapskretsen.

Vid frågan om vilken bransch enligt honom lider mest av grå ekonomi får jag ett snabbt svar: *"Byggnadsbranschen, speciellt småhusbyggandet."* Enligt byggmästaren finns det inte resurser hos skatteförvaltningen att övervaka småhusbyggandet och det är lätt att komma undan. Som största orsak ger han ändå att byggandet är så dyrt och det han personligen inte förstår är varför det måste betalas mervärdesskatt på arbete. En yrkeskarls lön kan då stiga till över 60 € i timmen och då människor jämför det med egen lön är det självklart att de känns orimligt konstaterar byggmästaren. Vid frågan om vad det kan leda till svarar byggmästaren att han tror att det är vanligt att yrkeskarlar jobbar svart en del av arbetet. Som följdfråga frågade jag hur det går till i praktiken och fick överraskande svar. *"Jag tror att det är mycket vanligt att byggare frågar t.ex. rörmokaren eller elektrikern om han kan jobba utan kvitto då man skall anställa honom."* Byggmästaren tror nästan att det är allmän sed att fråga det och på egnahemsbyggen är det säkert varenda en som frågar det. Risken att sakna garanti är byggare villiga att ta, speciellt om yrkespersonen är bekant för då kommer de oftast och reder upp de som gjorts fel.

Byggmästaren preciserar dock att det oftast är kvällar och veckoslut som yrkespersoner jobbar svart. Personligen känner byggmästaren ingen som skulle jobba endast svart. Orsaken ligger i all service samhället erbjuder samt utebliven pension vill ingen gå miste om. Byggmästaren anar att bekanta till byggherren kommer på kvällar och veckoslut och sköta vissa saker helt svart då de redan jobbat fullt sina arbetstimmar för veckan. Det som även är ytterst vanligt enligt byggmästaren uppfattning är att det på förhand bestäms hur stor del av arbetet som betalas svart. Byggherren får en räkning på arbete av t.ex. elektrikern där det framkommer arbetade timmar, material och allting annat. Men från de arbetade timmarna kan det saknas en tredjedel. Den del betalas sedan som kontant rakt i handen: *"Hur skulle man bli fast? Räkningen är annars helt korrekt."* säger byggmästaren.

Större offentliga byggen saknar byggmästaren erfarenhet om och kan inte ge egna exempel där. Han följer dock med nyheterna och tycker att de nya bekämpningsmetoderna är ett steg åt rätt håll. Han anser att det största problemet har varit att ingen vet vem som gör arbete på stora byggen. I dagens läge är det mycket vanligt att före myndigheterna kommer och kontrollerar töms byggen av all svart arbetskraft, påstår byggmästaren. Enligt honom är det mycket ester och i framtiden kommer det att finnas mer polacker och ryssar som gör svart arbete på finska byggen: *”Fast det är klart att de även finns mycket finnar också och allt kan inte skyllas på utländsk arbetskraft. Det är bra att de kommer och jobbar men alla måste vara på samma linje.”* Han hoppas och tror att det nya skattnummerförfarandet kommer att hindra svart arbetskraft ganska bra. Byggmästaren tycker också att den omvända mervärdesskattningen är bra och det kommer att minska på uteblivna skatter. Byggmästaren är i allmänhet av den åsikten att bekämpning och kontroll fungerar ganska bra på större offentliga byggen. Han poängterar igen att småbyggandet är det största problemet och att det säkert är bara en bråkdel av grå verksamhet som kommer fram. Då nämnde jag artikeln i HBL som behandlade framtida övervakning på småhusbyggen som byggmästaren inte hade sett. Han tycker att det är klart att småbyggen går att granska lika som stora: *”Men vilket arbete!?”* Om en byggare betalar allt och sköter sina skyldigheter blir byggandet ännu dyrare än vad det redan är, menar byggmästaren. *”Skatterna stiger hela tiden. Hur dyrt kan byggandet bli?”* Han tror att ifall det blir för strikt kontroll minskar byggandet och huspriserna stiger för mycket.

Till slut frågar jag ifall byggmästaren tror att människor vet tillräckligt om grå ekonomi. Skulle det minska ifall det ordnades kampanjer och samhället informeras om fenomenet? *”Mänkskor vet nog om att det finns. Betalar man med kontanter känner alla till risken att pengarna kan försvinna. Men då är det oftast planerat och båda parterna vet om det.”* Byggmästaren har inte hört om Grå Ekonomi – Svart Framtid kampanjen och ställer sig skeptisk till ifall nya kampanjer hjälper något.

6.2 ”Ute och äta lunch. Fick inget kvitto.”

Byggnadsingenjören definierar grå ekonomi som verksamhet som inte syns någonstans. *”Det lämnar inga spår och ingen kan bevisa att något hänt.”* Samhället får inte in skatter, socialskyddsavgifter och andra avgifter som grå ekonomi äter upp säger han. *”Dessutom är det orättvist att vissa kommer lättare undan.”* Byggnadsingenjören menar att de gör illa för hederlig konkurrens och att det nog lite stör honom men han funderar inte på det så mycket.

Byggnadsingenjören har precis som byggmästaren inte träffat på grå ekonomi inom hotell- och restaurangbranschen över huvudtaget. Han har dock anat det förekommer men har aldrig sett det i verklighet och kan därför inte komma med några erfarenheter. Betydelse av kvitto har byggnadsingenjören inga extra kommentarer om. *"Jag använder alltid bankkort och antar att det går rätt till. Vid de sällsynta tillfällena då jag använder cash brukar jag nog be efter kvittot."* Diskussionen får byggnadsingenjören att tänka på de oräkneliga resor han gjort utomlands: *"Jag minns att det någonstans fanns lottorader bak på kvittot. I det landet hade fuskande gått för långt och de försökte bekämpa det genom lotteri."* Byggnadsingenjören sade att det resulterade till att människor frågade aktivt efter kvittot. *"De hade ändå betalat för produkten och möjligheten att delta var då gratis bara de tog kvittot."* Från frisörsbranschen har byggnadsingenjören samma erfarenheter som byggmästaren. Bekanta frisörer till byggnadsingenjören har varit hemma hos honom och klippt hans hår. Betalningen har alltid skett med kontanter och grå ekonomi har byggnadsingenjören inte tänkt på i det fallet.

Precis som byggmästare svarar byggnadsingenjören att grå ekonomins största problem hittas i byggnadsbranschen. Han ger som orsak att det är för lätt och tävlingen är mycket hård. Byggnadsingenjören säger att i de större offentliga byggena finns problem i långa underleverantörskedjor. Byggnadsingenjören tror starkt att utlänningar jobbar mycket svart för att det är för lätt. Han tror även att det begås människohandel och att den brottsliga verksamheten drivs av utomstående grupper. *"Det går inte att övervaka för att de byter byggen i snabb takt och verksamheten är väl organiserad."* Byggnadsingenjören tillägger att fast det görs kontroller måste myndigheterna meddela om det i förväg. *"Det har alltid varit så att byggen töms då kontrollen sker och verksamheten fortsätter så fort kontrollgruppen försvinner."* Byggnadsingenjören beklagar sig över att det inte finns resurser hos myndigheterna att kontrollera så mycket som det borde. Byggnadsingenjören kan inte uttala sig om nya bekämpningsmetoderna eftersom han inte är helt insatt i dem. Han har dock hört om skattenumret och tror att de kommer att fungera bra.

Som högre tjänsteman inom planeringsbranschen har byggnadsingenjören hört hur det går till då det arbetas för bekanta. *"Mindre ritningar och planeringsarbeten sköter man oftast svart till bekanta."* Byggnadsingenjören är på samma linje med byggmästaren om att det inte går att endast jobba svart. Som orsak anger han utebliven pension, arbetshälsovård och annan service samhället erbjuder. Det skyllande fingret av extra arbete som görs svart får beslutsfattarna i landet. *"Att en person jobbar en full vecka och har motivation att jobba lite till lönar sig inte idag. Skatterna är helt löjligt höga på arbete som man gör utöver det*

vanliga arbetet.” Byggnadsingenjören anser nästan att staten bestraffar dem som vill skrapa ihop extra pengar. *”Skatteprocenten på extra arbete är så hög att ingen jobbar för det. Dessutom har man redan jobbat en hel vecka och betalat alla avgifter som måste betalas.”* Ifall svart arbete i detta fall ska stoppas borde beslutsfattarna komma lite emot och sänka skatterna på extra arbete, anser byggnadsingenjören.

Artikeln om oavlönat övertidsarbete får byggnadsingenjören att sucka djupt. *”Mycket, mycket sådant arbete.”* Det framkommer mycket i olika projekt då ett visst antal timmar bokats för det, säger byggnadsingenjören. *”Vad räknas till en arbetstimme? Hur kreativ ska man vara? Kanske jag borde ha hunnit med det här på den här tiden? Kanske jag inte hann för att jag är ny”* Dessa frågor ställer byggnadsingenjören sig själv. Han fortsätter med att förklara att om timmarna tar slut känns det lite pinsamt att be kunden räkna in lite mera timmar. Enligt byggnadsingenjören resulterar det till att då och då stannar han en kväll och jobbar extra för projektet. Det gör han dels för sitt eget bästa och dels för sin lojalitet mot projektet och företaget. Byggnadsingenjören tror att då det gäller för företaget att sparka personal är det de mindre flexibla som åker först. Byggnadsingenjören har hittills inte tänkt på saken som ett fenomen inom grå ekonomi.

Till sist diskuterade vi allmänt om vad byggnadsingenjören tror att personer vet om grå ekonomi. Byggnadsingenjören anser att människor inte har tillräcklig kunskap och att det säkert skulle hjälpa att informera mera om ämnet. Grå ekonomi – svart framtid kampanjen har han inte hört talas om. Byggnadsingenjören anser att i Finland litar man för mycket på den andra och ser lite blåögt på andras verksamhet. *”Helt säkert skulle en kampanj påverka någons dagliga val. Även fast människor vet om det så är det aldrig fel att påminna om det och få människor att fundera på det.”* Sista jag frågade av byggnadsingenjören var vad han lärt sig i skolan om grå ekonomi och ekonomiskt brottlighet: *”Inte har vi lärt oss någonting.”* Dagen efter intervjun med byggnadsingenjören fick jag ett textmeddelande av honom: *”Ute och äta lunch. Fick inget kvitto.”*

6.3 ”Största nyttan skulle fås ifall alla skulle be efter kvitto”

Restonomen definierar grå ekonomi talar hon om verksamhet som är någonstans mellan laglig och olaglig. Hon preciserar att verksamheten kan i sig vara laglig med företaget försummar olika skyldigheter vilket leder till försluter till samhället. Vid frågan om vad för förluster hon menar, säger hon: *”Till exempel skatter som staten går miste och som leder*

till försämrad samhällsservice.” Restonomen medger att hon inte alls funderar på grå ekonomi i sitt vardagliga liv.

”Jag tror största problemen hittas i hotell- och restaurangbranschen.” Svarar restonomen på frågan om vilken bransch lider mest av grå ekonomi. Restonomen påstår att det är för enkelt att fuska i branschen och svårt att kontrollera. *”Det är lätt att ta in svart arbetskraft, speciellt utlänningar, och att samla pengar med hjälp av oregistrerad försäljning”.* Restonomen tror att de är normalt att arbetsgivaren, oftast bekant, ringer och frågar ifall man är intresserad av ett kort uppdrag som t.ex. servitör på en fest. *”Då bestäms det ofta på förhand om timlön och att det betalas rakt i handen tror jag.”* Personligen ser restonomen inte det som grå ekonomi utan situationen gynnar både arbetaren samt arbetsgivaren. Restonomen poängterar även att det handlar om extra arbete, det vill säga jobb som görs utöver det vanliga veckojobbet. Restonomen skulle aldrig jobba endast svart och riskera bli utan pension på äldre dagar. Om oregistrerad försäljning saknar restonomen direkt erfarenhet av. Hon tror att orsaken ligger i att hon jobbat i så stora företagskedjor och koncerner där kontrollen är högre än i mindre företag. Hon har som exempel kontrollen i att rätta en händelse som registrerats i kassan. *”Jag har jobbat på platser där endast chefen fick göra rättelser i kassan. Jag har även jobbat på platser där en kollega måste bevittna då jag gjorde en rättelse i kassan och att båda måste underteckna kvittot.”*

Restonomen berättar att då hon jobbade utomlands slogs ingenting kassan. Där räknades det i huvudet vad summan av försäljningen blev och betalningen gick endast att göra i kontanter. *”Pengarna lades i en kassalåda som sedan tömdes under kvällen före nya arbetsdagen.”* Restonomen tror att pengarna slogs i efterhand in som en klumpsumma av chefen men är inte säker på hur det gick till där. *”Jag skulle hur lätt som helst kunnat samla massvis med pengar i egen ficka.”*

Då intervjun framskrider kommer restonomen på flera fall av grå ekonomi hon varit med om. *”Jag har faktiskt jobbat en sommar svart på ett privatbygge med varierande uppgifter. Och sen har mina bekanta frisörer klippt mitt hår hemma hos dem eller hos mig. Jag betalar alltid med kontanter och har inte tänkt det som grå ekonomi.”* Restonomen har en bekant frisör som jobbar svart på en frisörssalong. Hon vet inte hur det i praktiken går till men hon vet att lönen kommer svart i kontanter. Att betala lönerna in på ett konto som bekämpning av grå ekonomi tror restonomen inte riktigt på. *”Vem får löner i kontanter?”* Det är så vanligt att ha bankkonto och att riktiga löner betalas dit menar hon.

”Bekämpningsmetoden är kanske lite gammalmodig. Ifall löner betalas kontant är det nog oftast svart och alla parter är med på det.” tror restonomen.

Grå ekonomi – svart framtid kampanjen har restonomen inte hört vilket går att förklaras med att hon var utomlands och jobbade den tiden. Mänskors kännedom av grå ekonomi och ekonomisk brottslighet borde ökas tycker restonomen. Hon anser att ifall människor informeras tillräckligt så påverkar det nog någons vardagliga val. *”Ifall någon efter en kampanj frågar efter kvitto, där den annars inte brukar, är kampanjen lyckad.”* Att poängtera att ta kvittot skulle vara viktigt tycker restonomen. *”Bara alla tar det och fast river det och kastar i nästa papperskorg skulle hjälpa mycket.”* Restonomen brukar personligen inte fundera på att ta kvitto men förstår hur viktigt det skulle vara. Hon brukar nog fundera om det inte skrivs ut ett kvitto vid ett köp men inte mycket. Restonomen säger att hon brukar lita på att allt går rätt till. En grupp får dock restonomen att tycka annorlunda. *”I Finland kan man inte sälja pizzor eller kebab för 4,5 € med kaffe och sallad. Det bara inte går! Ingredienserna, löner, hyror, skatter och alla utgifter kan inte täckas med dessa priser. Det är inte så mycket människor och äter på dessa ställen att det skulle löna sig. Speciellt i Åbo där det finns en etnisk restaurang i varje gatuhörn.”* Nyheten om köttaffären Agali förvånar henne inte alls. *”Säkert har det gått till så och det händer säkert hela tiden på andra ställen.”* I dessa fall tycker restonomen att de skulle vara extremt viktigt att använda bankkort och be efter ett riktigt kvitto. I detta skede frågar jag hur typgodkända kassaapparater skulle fungera. Hon berättar att det hjälper säkert lite men apparaten tvingar inte försäljaren att sätta pengarna dit. *”Större roll har konsumenten. Största nyttan skulle fås ifall alla skulle be efter kvitto vid köp av en vara eller tjänst. Då tvingar försäljaren skriva ett kvitto vilket försvårar fuskande.”*

Till sist frågar jag restonomen vad hon lärt sig i skolan om grå ekonomi och ekonomiskt brottslighet efter som hennes bransch är lätt utsatt för fuskande: *”Ingenting, inget vad jag kommer ihåg. Kanske i samband med någon kurs men det kommer jag inte ihåg.”*

7 Analys

Stämningen vid alla intervjuer liknade förvånansvärt mycket varandra. Samtliga respondenter fick på förhand veta om ämnet för att ge dem tid att fundera över det ifall de hade tid. Ändå började alla intervjuer så att ingen riktigt visste vad de skulle säga och svaren dröjde lite. Men ju längre intervjun gick desto mera hade de att säga och jag kunde tydligt känna att grå ekonomi var för dem ett större ämne än de tänkt. Jag fick den bilden av att de kände sig förvånade av hur stort problem det var och att de inte alls hade tänkt på vissa saker jag gav som exempel av grå ekonomi.

I undersökningen kom det fram några intressanta saker. Det som kanske var mest intressant var att grå ekonomi på småbyggen verkar vara mycket vanligt och att det inte åtgärdas. Byggmästaren var av den åsikten att det är för lätt och riskerna att bli fast är minimala. Byggmästaren sade dessutom att han tror att det endast är en bråkdel som blir fast för grå verksamhet på privatbyggen. Restonomen sade sig ha erfarenhet om misstänkt svartjobb på byggnadsbranschen. Riksdagens revisionsutskotts undersökning stödde även mina respondenters påståenden att de förekommer mycket grå ekonomi och risken att bli fast är obefintlig. I artikel från HBL sade Kyösti Suokas att han inte förstår hur ärendet inte avancerat och att de hållit på länge. Pekka Muinonen från Skatteförvaltningen säger att ingen ännu vet hur det ska övervakas effektivare. I åtgärdsprogrammet för bekämpning av grå ekonomi fanns en punkt där en arbetsgrupp ska utreda förutsättningar för privata byggen att ha likadan anmälningsskyldighet som på övriga byggen. Till det säger byggmästaren att arbetsbördan blir enorm för alla och kan leda till att människor bygger mindre vilket leder till att byggare blir utan arbete. Problemet verkar vara ytterst svårt och ingen har de rätta lösningarna att åtgärda problemet inom privata byggandet. Med teorin och respondenternas svar som grund ser de ut som om kotrollen på privatbyggandet är det svåraste problemet för tillfället inom byggbranschen.

En annan intressant sak i undersökningen var frågan om hur kampanjer och synlighet av problemet skulle minska grå ekonomi. Två av mina respondenter var av den åsikten att det säkert hjälper att informera om problemet. Ingen av mina respondenter hade sett eller hört om grå ekonomi – svart framtid kampanjen. Regeringsrådet Johanna Lähde nämnde i artikeln från Turun Sanomat att det är positivt ifall gruppens arbete väcker diskussion. I artikeln om oavlönat övertidsarbete talar Lotta Savinko från Finlands Ekonomförbund om

att medvetande om grå ekonomins effekter måste ökas bland personer. Det handlade visserligen om endast den artikeln men hennes lösning går säkert att tillämpas på andra problem inom grå ekonomi. Ett bra exempel uppstod i min undersökning då byggnadsingenjören sade att han hade anat men inte sett några problem på hotell- och restaurangbranschen. Dagen efter intervjun skickade han ett textmeddelande var det stod: *"Ute och äta lunch. Fick inget kvitto."* Meddelandet symboliserar den omedelbara effekten som syns efter att en mänska blivit informerad. Ifall alla reagerar på samma sätt på information och tar i beaktande vad restonomen sade om att be efter kvitto skulle det vara ett stort steg i bekämpning av grå ekonomi, speciellt inom hotell- och restaurangbranschen.

Däremot säger Arja Laurila från Suomen Hiusyrittäjät att det finns kunder som frågar ifall det går att betala tjänsten utan kvitto. På samma linje var även byggmästaren som sade att personer nog vet om problemet. Problemet är stort och en attitydförändring behövs för bekämpning. Det är inte heller omöjligt att ifall en stor kampanj förs blir människor mer medvetna om hur det är möjligt att fuska för att spara egna pengar och kampanjen misslyckas. Personligen tror jag dock att en omfattande kampanj skulle hämta med sig mer nytta än problem.

En detalj jag blev förvånad över var att en restonom och en byggnadsingenjör inte blir lärda i skolan om ämnet. Det skulle kanske finnas grund i att nämna att branscherna lider av ekonomiskt brottslighet och grå ekonomi. Kanske respondenternas skolor antar att på det här stadiet är personer nog medvetna om problemet och drar sina egna beslut ifall det t.ex. jobbar svart eller inte. Min åsikt är att alla ungdomar, bortsett vilken skola det går i, borde få undervisning om betydelsen av grå ekonomi.

Det jag även blev och fundera på var att samtliga respondenter talade om svart jobb som extra jobb. De nämnde att ingen vill jobba endast svart och bli utan pension och samhällsservice. Men alla nämnde något om extra arbete som görs svart. Att klippa vänners hår, jobba en kväll som servitör, göra ritningar för bekanta personer eller göra små reparationsarbeten var exempel som kom fram. Några nämnde även att de är för dyrt att göra extra arbete utöver normala arbetsveckan. Då alla skatter är redan betalade känns det kanske helt okej att jobba svart och få in extra pengar.

De aktuella nyheterna om frisörsbranschen verkade stämma bra in på mina respondenter. Alla hade erfarenhet över att en frisör klippte deras hår hemma mot svart betalning och en kände dessutom en frisör som jobbade svart på heltid på en frisörsalong. Resultaten gäller

dock endast tre personers erfarenheter men de verkade tro att det är ett vanligt problem. En av intervjuerna flöt också iväg till mentaliteten av att göra arbete mot arbete. En mänska gör en tjänst åt en annan som gör en tjänst tillbaka. Som ett exempel kan tas att en frisör klipper en bilmekanikers hår. Bilmekanikern sköter sedan t.ex. oljebyte på frisörens bil. I synnerhet om de känner varandra kan det kännas konstigt att betala med pengar åt varandra då de görs ett jobb för den andra och arbetsinsatsen motsvarar varandra. Respondenten i intervjun tyckte att det är hur normalt som helst och ingen menar att fuska i sin verksamhet. Ifall detta är ett problem och inverkar på gråa ekonomins skador, så kan det vara ett problem som är faktiskt svårt att bekämpa för det är så naturligt för människor.

8 Slutdiskussion

Syfte med detta examensarbete var att utreda vad grå ekonomi är och hurdana åtgärder har tagits i Finland för att bekämpa problemet under senaste åren. Till syftet hörde även att ta reda på vad lagen säger om grå ekonomi och vad privatpersoner kan göra för att bekämpa grå ekonomi. Det skulle även undersökas vilka åsikter, tankar och erfarenheter ett antal privatpersoner har om grå ekonomi samt bekämpningen av den. Målet var även att använda aktuella källor. Arbetet behandlar grå ekonomi på bred front och det förblir knappast oklart för någon vad grå ekonomi är. Lagstiftningen bygger en grund att förstå vissa problem och meningen var att inte göra det invecklat vilket det inte heller är. Teorin och undersökningen ger många exempel på aktuella bekämpningsmetoder och många exempel vad grå ekonomi är. Respondenterna gav många bra erfarenheter och åsikter vilket var en del av syftet och forskningsfrågorna. Den kvalitativa metoden med intervjuer var den bästa för detta ändamål. Riskerna med metoden är att svaren gäller endast för tre respondenter och eftersom ämne är ett stort samhällsfenomen kan svaren variera ifall andra respondenter intervjuats. Som förbättringsförslag skulle jag rekommendera att intervjua flera personer från olika branscher och kanske även behandla flera branscher för att få en ännu större bild av den grå ekonomin. Undersökningen lyckades ändå för respondenterna gav den typens svar som eftersträvades. Ifall jag skulle fortsätta att jobba med detta arbete skulle jag fortsätta med en kvantitativ undersökning. Då skulle jag kunna pröva teorin och mina respondenters erfarenheter på en större mängd människor och därmed få svar som kunde gälla för en större grupp. Mina källor är nya och aktuella eftersom största delen, bortsett vissa lagar, är skrivna inom det förflutna året. Källorna i sig själv tycker jag är mycket pålitliga eftersom nästan alla är från finska lagstiftningen, Skatteförvaltningen och

olika ministerier. Jag tror inte att källorna kunde vara bättre, mer aktuella eller mer pålitliga än de är på grund av dessa orsaker

Inom ämnet finns mycket att forska om i framtiden. Redan om ett år kan läget vara helt annat och arbetet skulle se annorlunda ut. En annan möjlighet är att vänta till 2015 då åtgärdsprogrammet för bekämpning av ekonomisk brottslighet och grå ekonomi tar slut och göra då ett liknande arbete för att se hur det gått.

Jag vill i slutet av arbetet nämna en artikel som publicerades på hemsidan BBN (Balticbusinessnews.com). Artikeln behandlar det finländska skattenummerförfarandet som kör bort estniska arbetare från de finska byggena. I artikeln står att vilda västerns tid inom finska byggnadsbranschen är förbi och att ester har svårt att jobba i Finland p.g.a. att de inte förstår sig på det nya skattenummerförfarandet. Artikeln ger den bilden att Finlands mål med skattenummer är att köra bort ester från de finska byggena. (BBN, 2012). Skattenummerförfarandet motiveras som bekämpning av grå ekonomi och är inte till för att hindra utländsk arbetskraft att jobba i Finland. Byggmästaren sade även att de får gärna komma hit och jobba men att alla skall stå på samma linje. Förpliktelsen att bära personkort blir obligatoriskt i höst och skattenumren togs i kraft vid årsskiftet och nu redan skrivs det internationellt om saken. Kanske utländska arbetare har en ny lösning redan i höst då skattenumret träder i kraft?

I vilket fall som helst är grå ekonomi en del av vår vardag för en obestämd tid framåt. Bekämpningsmetoderna är många, lagändringarna är många och kontrollen ska bli bättre men kommer det någonsin att försvinna kan ingen veta. Arbetet visade att det finns ännu problem som inte har ordentliga bekämpningsmetoder, t.ex. privatbyggandet och frisörsbranschen, men åtgärdsprogrammet lovar mycket. Det kommer att bli intressant att följa med hur dagens bekämpningsmetoder påverkar den grå ekonomin och huruvida de kommer att lyckas.

Källförteckning

- Ahrne, G. & Svensson, P. (2011) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber
- Alhopuro, S. Kuitista kieltäytyvät asiakkaat tukevat harmaata taloutta. *Turun Sanomat* (25.2.2012), s. 6.
- Arbets- och näringsministeriet (2012). *Grå ekonomi inom frisörbranschen och skönhetsvårdsbranschen tas under lupp*. http://www.tem.fi/index.phtml?89513_m=105320&l=sv&s=2469 (hämtat 16.2.2012).
- Arbets- och näringsministeriet (2011). *Talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjuminen rakennus- sekä majoitus- ja ravitsemisalalla –työryhmän mietintö*. https://www.tem.fi/files/29563/TEM_17_2011_netti.pdf (hämtat 20.1.2012)
- BBN (2012) *Finland starts squeezing Estonian builders*. <http://www.balticbusinessnews.com/article/2012/3/21/finland-starts-squeezing-estonian-builders> (hämtat 1.4.2012)
- Finansministeriet (2012). *Effektiviserat åtgärdsprogram för bekämpning av grå ekonomi Och ekonomisk brottslighet 2012–2015*. http://www.vm.fi/vm/sv/04_publicationer_och_dokument/03_ovriga_dokument/20120119_Effekt/VN_periaatepaeaeoesehdotus_22.12.2011_ru.pdf (hämtat 20.2.2012)
- Finansministeriet (2011). *Skattenummer i bruk på byggen 2012*. http://www.vm.fi/vm/sv/03_pressmeddelanden_och_tal/01_pressmeddelanden/20111214S_katte/name.jsp (hämtat 16.2.2012)
- FNB. Svartjobbet har flyttat till småhus sektorn. *HBL*(18.3.2012) <http://hbl.fi/nyheter/2012-03-18/svartjobbet-har-flyttat-till-smahussektorn> (hämtat 20.3.2012)
- Gränsbevakningsväsendet (2012). *Rikosepäilyt liittyyen turkulaiseen lihaliike Agaliin*. <http://www.raja.fi/rvl/bulletin.nsf/PFBD/7DC9EDB309E08B50C22579830046542?opendocument> (hämtat 16.2.2012)
- Grå ekonomi – Svart framtid (2011). <http://www.mustatulevaisuus.fi/> (hämtat 10.2.2012)
- Huotari, M. (2012). Palkaton ylityö on harmaata taloutta. *Ekonomi, 1*, 37-38 <http://www.digipaper.fi/ekonomi/83315/index.php?pgnumb=38> (hämtat 17.2.2012)
- Kankaanranta, T. & Muttilainen, V. (2010). *Kuittikauppa rakennusalan talousrikollisuutena*. [http://www.poliisiammattikorkeakoulu.fi/poliisi/poliisioppilaitos/home.nsf/files/raportteja_86/\\$file/raportteja_86.pdf](http://www.poliisiammattikorkeakoulu.fi/poliisi/poliisioppilaitos/home.nsf/files/raportteja_86/$file/raportteja_86.pdf) (hämtat 15.3.2012)
- Nupponen, S. Kebab-kiskonta: 1000 euron vuosipalkka. *Taloussanomat*(13.1.2012) <http://www.taloussanomat.fi/ihmiset/2012/01/13/kebab-kiskonta-1-000-euron-vuosipalkka/201220909/137?offset=60#comments> (hämtat 15.2.2012)

Riksdagens revisionsutskott (2010). *Suomen kansainvälistyvä harmaa talous*. <http://web.eduskunta.fi/dman/Document.phx?documentId=so17210161302877&cm d=download> (hämtat 18.2.2012)

RP 18/2012 rd (2012). *Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om beställarens utredningsskyldighet och ansvar vid anlitande av utomstående arbetskraft samt av 49 § i lagen om offentlig upphandling*. [http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw/?\\${APPL}=akirjat_ru&\\${BASE}=akirjat_ru&\\${THWIDS}=0.49/1333029709_150912&\\${TRIPPIFE}=PDF.pdf](http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw/?${APPL}=akirjat_ru&${BASE}=akirjat_ru&${THWIDS}=0.49/1333029709_150912&${TRIPPIFE}=PDF.pdf) (hämtat 23.3.2012)

Skatteförvaltningen (2012). *Harmaan talouden tilannekuva I/2012 – Harmaan talouden ajankohtaiskatsaus*. <http://vero.fi/download/noname/%7B9F8EBC77-7946-4FEC-95ED-2233A2D8D028%7D/7326> (hämtat 5.3.2012)

Skatteförvaltningen (2011a). *Skattenummer införs år 2012*. [http://www.skatt.fi/sv-FI/Skatteforvaltningen/Skattenummer_infors_ar_2012\(18370\)](http://www.skatt.fi/sv-FI/Skatteforvaltningen/Skattenummer_infors_ar_2012(18370)) (hämtat 16.2.2012)

Skatteförvaltningen (2011b). *Skattenummer – Vanliga frågor*. [http://www.vero.fi/sv-FI/Personkunder/Skattenummer_Vanliga_fragor\(19250\)](http://www.vero.fi/sv-FI/Personkunder/Skattenummer_Vanliga_fragor(19250)) (hämtat 16.2.2012)

Skatteförvaltningen (2011c). *Definition av grå ekonomi*. [http://www.tax.fi/sv-FI/Skatteforvaltningen/Definition_av_gra_ekonomi\(14769\)](http://www.tax.fi/sv-FI/Skatteforvaltningen/Definition_av_gra_ekonomi(14769)) (hämtat 10.2.2012)

Skatteförvaltningen (2011d). *Lägesbild av den grå ekonomin IV/2011*. <http://www.vero.fi/download/noname/%7BCE61D754-3704-4631-B296-597F40302662%7D/6920> (hämtat 10.2.2012)

Skatteförvaltningen (2010). *Omvänd mervärdesskattskyldighet inom byggbranschen från och med 1.4.2011*. [http://www.vero.fi/sv-FI/Detaljerade_skatteanvisningar/Momsbeskattning/Omvand_momsskyldighet_inom_byggbranschen/Omvand_mervardesskattskyldighet_inom_byg\(12765\)](http://www.vero.fi/sv-FI/Detaljerade_skatteanvisningar/Momsbeskattning/Omvand_momsskyldighet_inom_byggbranschen/Omvand_mervardesskattskyldighet_inom_byg(12765)) (hämtat 17.2.2012)

Statsrådet (2011). *Regeringsprogrammet för statsminister Jyrki Katainens regering*. <http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/fi332892.pdf> (hämtat 15.2.2012)

Finlands författningssamling:

Bokföringslag 30.12.1997/1336 www.finlex.fi (hämtat 7.2.2012).

Inkomstskattelag 30.12.1992/1535 www.finlex.fi (hämtat 8.2.2012).

Lag om beskattning av inkomst av näringsverksamhet 24.6.1968/360 www.finlex.fi (hämtat 8.2.2012).

Lag om beställarens utredningskyldighet och ansvar vid anlitande av utomstående arbetskraft 22.12.2006/1233 <http://www.finlex.fi> (hämtat 23.3.2012)

Lag om Enheten för utredning av grå ekonomi 21.12.2010/1207 www.finlex.fi (hämtat 10.2.2012).

Lag om offentlighet i myndigheternas verksamhet 21.5.1999/621 www.finlex.fi (hämtat 21.3)

Mervärdesskattelag 30.12.1993/1501 www.finlex.fi (hämtat 9.2.2012).

Strafflag 19.12.1889/39 www.finlex.fi (hämtat 11.2.2012).

Bilaga

Intervjuguide.

Tema 1:

- Lagstiftning

Tema 2:

- Grå ekonomi
- Åtgärdsprogram för bekämpning av grå ekonomi
- Oavlönat övertidsarbete
- Grå Ekonomi – Svart framtid

Tema 3:

- Aktuellt på olika branscher
- Byggnadsbranschen
- Omvänd momsskyldighet
- Skattenummer
- Ändringar i beställaransvarslagen för byggbranschen
- Artikel - Svartjobbet har flyttat till småhussektorn
- Inkvarterings- och kosthållsbranschen
- Typgodkända kassaapparater
- Att betala lönerna på ett konto – hindra svarta löner
- Case - Köttaffären Agali
- Frisör- och skönhetsbranschen i korthet